

UCHWAŁA

Dnia 16 listopada 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Anna Owczarek

SSN Irena Gromska-Szuster

w sprawie z powództwa G. M.

przeciwko A. P.

o zapłatę,

po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym

w dniu 16 listopada 2012 r.,

zagadnienia prawnego przedstawionego

przez Sąd Apelacyjny

postanowieniem z dnia 8 czerwca 2012 r.,

"Czy podlegają odrzuceniu zarzuty pozwanego od nakazu zapłaty z powodu nieuiszczenia bez wezwania części należnej opłaty od zarzutów po częściowym oddaleniu wniosku pozwanego o zwolnienie od kosztów sądowych, jeśli pismo stanowiące zarzuty złożył pełnomocnik będący radcą prawnym, a wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych zawarty został w zarzutach?"

podjął uchwałę:

Przepis art. 112 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 ze zm.) ma zastosowanie także w razie częściowego oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych zawartego w zarzutach od nakazu zapłaty wniesionych przez stronę reprezentowaną przez pełnomocnika będącego adwokatem lub radcą prawnym.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy, postanowieniem z dnia 17 listopada 2011 r., odrzucił zarzuty pozwanego wniesione od nakazu zapłaty, powołując się na przepisy zawarte w art. 112 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594 ze zm., dalej: „u.k.s.c.”) oraz w art. 494 § 1 k.p.c., z tej przyczyny, że pozwany po częściowym zwolnieniu go od opłaty od zarzutów od nakazu zapłaty, wniesionych przez jego pełnomocnika będącego adwokatem, zarzutów tych nie opłacił w terminie tygodniowym od dnia doręczenia mu odpisu postanowienia w przedmiocie wniosku o zwolnienie go od kosztów sądowych.

Rozpoznając zażalenie pozwanego na postanowienie Sądu pierwszej instancji, Sąd Apelacyjny powziął poważne wątpliwości, którym dał wyraz w przedstawionym do rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego zagadnieniu prawnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 130² § 1 k.p.c., pismo wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego, które nie zostało należycie opłacone, przewodniczący zwraca bez wezwania o uiszczenie opłaty, jeżeli pismo podlega opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu. Do 1 lipca 2009 r., tj. dnia wejścia w życie ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 234, poz. 1571) art. 130² § 3 k.p.c. stanowił również, iż sąd odrzuci bez wezwania o uiszczenie opłaty pismo wniesione przez adwokata, stanowiące m.in. zarzuty od nakazu zapłaty, jeżeli pismo podlegało opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia. W uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2010 r., II UZP 4/10 (OSNP 2011, nr 3-4, poz. 38) przyjęto, że nieopłacona skarga kasacyjna złożona przez adwokata lub radcę prawnego po wejściu w życie ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 234, poz. 1571) – która uchyliła art. 130² § 3 k.p.c. - podlega odrzuceniu w razie niewykonania zarządzenia wzywającego do opłacenia skargi (art. 398⁶ § 2 w zw. z art. 130 § 1 k.p.c.). W uzasadnieniu uchwały wyjaśniono, że uchylenie art. 130²

§ 3 k.p.c. spowodowało zmianę normatywną tego rodzaju, że w razie wniesienia skargi kasacyjnej przez adwokata lub radcę prawnego podlegającej opłacie stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia, odpowiednie zastosowanie znajduje art. 130 § 1 k.p.c., nie zaś art. 130² § 1 i 2 k.p.c. Bez wyraźnej podstawy ustawowej nie można bowiem pogorszyć sytuacji procesowej strony przez odmówienie jej możliwości usunięcia skutków uchybienia polegającego nie na nieopłaceniu skargi kasacyjnej, poprzez wybiórcze zastosowanie art. 130² § 1 k.p.c. W uchwale tej podkreślono jednak, że odpowiednie stosowanie art. 130 § 1 k.p.c. do skargi kasacyjnej należy rozumieć również w ten sposób, że nie zostaje uchylony obowiązek profesjonalnego pełnomocnika samoobliczenia opłaty w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia.

Przedstawione wyżej stanowisko Sądu Najwyższego dotyczące odpowiedniego stosowania art. 130 § 1 k.p.c. w razie wniesienia przez profesjonalnego pełnomocnika nienależycie opłaconej skargi kasacyjnej podlegającej opłacie stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia ma zastosowanie także w odniesieniu do innych nienależycie opłaconych środków odwoławczych lub środków zaskarżenia – w tym zarzutów od nakazu zapłaty - wniesionych przez profesjonalnych pełnomocników podlegających opłacie stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia. Nie dotyczy to jednak sytuacji, gdy wraz ze środkiem odwoławczym lub środkiem zaskarżenia albo po ich wniesieniu, został zgłoszony wniosek strony dokonującej tej czynności procesowej o zwolnienie jej od kosztów sądowych. W takich przypadkach, mają bowiem zastosowanie przepisy szczególne zawarte w art. 112 u.k.s.c., w brzmieniu nadanym ustawą (art. 3 pkt 5) z dnia 17 grudnia 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010 r. Nr 7, poz. 45).

Zgodnie z art. 112 ust. 1 u.k.s.c., zgłoszenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych oraz wniesienie środka odwoławczego od postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych nie wstrzymuje biegu toczącego się postępowania, chyba że chodzi o zwolnienie powoda od kosztów sądowych

na skutek wniosku zgłoszonego z pozwie lub przed wytoczeniem powództwa. Według art. 112 ust. 2 u.k.s.c., jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych zgłoszony przed upływem terminu do opłacenia pisma został prawomocnie oddalony, przewodniczący wzywa stronę do opłacenia złożonego pisma, na podstawie art. 130 k.p.c. Przepisu tego - jak stanowi art. 112 ust. 3 u.k.s.c. - nie stosuje się jednak, jeżeli pismo podlegające opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia, zostało wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego. W takim przypadku, jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych złożony przed upływem terminu do opłacenia pisma został oddalony, tygodniowy termin do opłacenia pisma biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia, a gdy postanowienie zostało wydane na posiedzeniu jawnym – od dnia jego ogłoszenia. Jeżeli jednak o zwolnieniu od kosztów sądowych orzekł sąd pierwszej instancji, a strona wniosła zażalenie w przepisany termin, termin do opłacenia pisma biegnie od dnia doręczenia stronie postanowienia oddalającego zażalenie, a jeżeli postanowienie sądu drugiej instancji zostało wydane na posiedzeniu jawnym – od dnia jego ogłoszenia.

Przed nowelizacją art. 112 u.k.s.c., mimo treści art. 10 tej ustawy – przewidującego, że opłatę należy uiścić przy wniesieniu do sądu pisma podlegającego opłacie - jak również wcześniej, pod rządem obowiązywania art. 15 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2002 r. Nr 9, poz. 88 ze zm., dalej: „u.k.s.c. z 1967 r.”) – przewidującego obowiązek wniesienia opłaty wraz z pismem podlegającym opłacie, w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmowano, że zgłoszenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych powoduje odsunięcie w czasie obowiązku uiszczenia opłaty (por. uzasadnienia uchwały z dnia 26 lutego 1976 r., III CZP 11/76, OSNC 1976, nr 7-8, poz. 162 oraz postanowień: z dnia 21 kwietnia 1999 r., I CKN 1461/98, OSNC 1999, nr 11, poz. 196 i z dnia 24 sierpnia 2005 r., II CZ 75/05, "Biuletyn SN" 2005, nr 10, s. 15, z dnia 26 lipca 2006 r., IV CZ 57/06, Lex nr 1102558, z dnia 4 października 2006 r., I CZ 81/06, OSNC 2007, nr 2, poz. 36 i uchwały z dnia 13 października 2006 r., III CZP 75/06, OSNC 2007, nr 6, poz. 86). Przepisy zawarte w art. 112 ust. 1-3 u.k.s.c. unormowały tę zasadę

wynikającą dotychczas z orzecznictwa, a mianowicie, że zgłoszenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych wraz z pismem podlegającym opłacie albo po wezwaniu do uiszczenia opłaty, powoduje odroczenie terminu do uiszczenia tej opłaty do czasu rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku strony o zwolnienie jej od kosztów sądowych.

Jeszcze pod rządem przepisów u.k.s.c. z 1967 r., w orzecznictwie Sądu Najwyższego rozstrzygnięto, iż mimo istnienia obowiązku samoobliczania przez profesjonalnych pełnomocników opłat od pism procesowych zawierających środki zaskarżenia podlegających opłacie w wysokości stałej pod rygorem ich odrzucenia (art. 17 wymienionej ustawy) w razie odmownego załatwienia wniosku o zwolnienie strony od kosztów sądowych, sąd był zobowiązany do wezwania o uiszczenie należnej opłaty na zasadach ogólnych. Odrzucono tezę, jakoby doręczenie prawomocnego postanowienia odmawiającego zwolnienia od kosztów sądowych zastępowało wezwanie do uiszczenia opłaty. Dopiero więc nieopłacenie w wyznaczonym zarządzeniem sądu terminie należnej opłaty uzasadniało odrzucenie nieopłaconego środka zaskarżenia (por. uchwała z dnia 26 lutego 1976 r., III CZP 11/76, OSNC 1976, nr 7-8, poz. 162 oraz postanowienia: z dnia 15 października 1997 r., III CZ 70/97, OSNC 1998, nr 3, poz. 45 i z dnia 31 maja 2006 r., IV CZ 40/06, Lex nr 1101719). Rygor przewidziany w art. 17 u.k.s.c. z 1967 r. miał więc zastosowanie, gdy adwokat wniósł środek zaskarżenia podlegający opłacie w wysokości stałej bez należnej opłaty, nie miał natomiast zastosowania, jeżeli adwokat z pismem takim łączył wniosek o zwolnienie strony od opłaty. Stanowisko to było uzasadnione tym, iż przepis o charakterze wyjątkowym (art. 17 u.k.s.c. z 1967 r.) nie mógł być traktowany rozszerzająco. Taką samą zasadę przyjęto w orzecznictwie Sądu Najwyższego pod rządem obowiązywania przepisów u.k.s.c. - przed nowelizacją art. 112 tej ustawy – oraz art. 130² § 3 k.p.c. przed jego uchyleniem (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2006 r., III CZP 98/06, OSNC 2007, nr 9, poz. 131 oraz postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 4 października 2006 r., I CZ 81/06, z dnia 6 października 2006 r., V CZ 66/06, Lex nr 327901 oraz V CZ 69/06, Lex nr 1100093 oraz z dnia 20 października 2006 r., IV CZ 69/06, Lex nr 467468). Stan, będący następstwem oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych

wniesionym wraz ze środkiem odwoławczym lub środkiem zaskarżenia (ewentualnie później), nie jest bowiem tożsamy z sytuacją uregulowaną w art. 130² § 3 k.p.c. W razie więc oddalenia zawartego w środku odwoławczym lub środku zaskarżenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych przewodniczący sądu wzywa do uiszczenia należnej opłaty stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej wartości przedmiotu zaskarżenia także wtedy, gdy wniośł ją profesjonalny pełnomocnik. W powołanej uchwale z dnia 28 listopada 2006 r., III CZP 98/06, zwrócono uwagę na brak odrębnego przepisu, który w razie oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, wyłączałby zastosowanie ogólnych zasad przewidujących obowiązek zastosowania ogólnego trybu przewidzianego w art. 130 k.p.c. sanowania braków fiskalnych pism procesowych zawierających środki odwoławcze lub środki zaskarżenia - podlegających opłacie stałej lub stosunkowej obliczanej od wskazanej wartości przedmiotu zaskarżenia - wniesionych przez profesjonalnych pełnomocników.

Z uzasadnienia projektu ustawy, którą dokonano zmiany art. 112 u.k.s.c. (nr druku 1925/VI kadencja Sejmu), wynika, że wskazana wyżej uchwała Sądu Najwyższego była bezpośrednim impulsem zmiany art. 112 u.k.s.c. Istota regulacji zawartej w art. 112 ust. 3 u.k.s.c. polegała na tym, że zawierał on szczególną regulację, na mocy której po oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, został wyłączony wynikający z przepisów ogólnych (art. 130 k.p.c. w zw. z art. 112 ust. 2 u.k.s.c.) tryb wzywania strony do uiszczenia opłaty, od obowiązku uiszczenia której strona nie została zwolniona. Czynność przewodniczącego sądu, przewidziana w art. 130 k.p.c. w zw. 112 ust. 2 u.k.s.c. została zastąpiona czynnością polegającą jedynie na doręczeniu stronie postanowienia oddalającego jej wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, ewentualnie czynnością ogłoszenia tego postanowienia. Z chwilą doręczenia, ewentualnie ogłoszenia postanowienia oddalającego wniosek strony o zwolnienie jej od kosztów sądowych rozpoczyna bieg, wynikający z art. 112 ust. 3 u.k.s.c., autonomiczny – w stosunku do innych terminów, przewidzianych w odrębnych przepisach, do uzupełnienia braków pism procesowych - termin ustawowy do uiszczenia przez stronę należnej opłaty o wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia.

Przepis zawarty w art. 112 ust. 3 u.k.s.c. dotyczy także środków odwoławczych i środków zaskarżenia, gdyż także do nich ma zastosowanie art. 130 k.p.c. w razie ich nienależytego opłacenia. Zagadnienie to był przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego w uchwale z dnia 9 lutego 2012 r., III CZP 92/11 (OSNC 2012, nr 7-8, poz. 87), w której, nawiązując do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2010 r., II UZP 4/10, wyjaśniono, że art. 130 § 1 k.p.c. znajduje odpowiednie zastosowanie nie tylko do pism podlegających opłacie wnoszonych w toku postępowania przed sądem pierwszej instancji, ale także stanowi podstawę wezwania do opłacenia środków zaskarżenia w sytuacji, kiedy obowiązek uiszczenia opłaty stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia aktualizuje się już z chwilą wniesienia środka odwoławczego lub środka zaskarżenia, jak również w sytuacji, kiedy obowiązek ten powstaje z chwilą doręczenia postanowienia oddalającego wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, a gdy postanowienie zostało wydane na posiedzeniu jawnym – od dnia jego ogłoszenia, ewentualnie – w razie wniesienia zażalenia – od dnia doręczenia stronie postanowienia oddalającego zażalenie, a jeżeli postanowienie sądu drugiej instancji zostało wydane na posiedzeniu jawnym – od dnia jego ogłoszenia. Art. 130 k.p.c. znajduje zastosowanie w odniesieniu do środków zaskarżenia nienależycie opłaconych z odpowiednią modyfikacją dotyczącą właściwego rygoru, albowiem k.p.c. nie zna instytucji „zwrotów środków zaskarżenia”. Z tego względu – jak argumentowano – wskazanie w art. 112 ust. 2 u.k.s.c., jako podstawy wezwania strony do opłacenia pisma art. 130 k.p.c., nie może być rozumiane jako wyłączenie zastosowania art. 112 ust. 3 u.k.s.c. do apelacji podlegającej opłacie stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia. Potwierdza to również nawiązanie w art. 112 ust. 3 u.k.s.c. do „wartości przedmiotu zaskarżenia” pozostające w bezpośrednim związku z wniesieniem środka zaskarżenia. Także więc w razie wniesienia zarzutów od nakazu zapłaty wraz z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych prawomocne oddalenie tego wniosku, powoduje, co do zasady, konieczność wezwania strony na podstawie art. 130 k.p.c. w zw. z art. 112 ust. 2 u.k.s.c. do uzupełnienia w terminie tygodniowym braku fiskalnego tego środka zaskarżenia

z modyfikacją skutków nieuzupełnienia tego braku wynikającego z art. 494 § 1 k.p.c. Dodać należy, iż za takim zakresem stosowania art. 112 ust. 3 u.k.s.c. przemawia także przedstawiona wcześniej geneza zmian tego przepisu.

Przesłanką zastosowania art. 112 ust. 3 u.k.s.c. nie jest wcześniejsze, tj. dokonane przed rozpoznaniem wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, wezwanie strony do uiszczenia określonej opłaty – stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej wartości przedmiotu zaskarżenia - od pisma procesowego zawierającego środek odwoławczy bądź środek zaskarżenia, które zostało wniesione przez profesjonalnego pełnomocnika. Przeciwnie stanowisko, za którym opowiedział się Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu postanowienia zawierającego przedstawione zagadnienie prawne, ograniczające zastosowanie art. 112 ust. 3 u.k.s.c. jedynie do sytuacji, gdy przed zgłoszeniem wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych wezwano stronę w trybie ogólnym do sanacji braku fiskalnego pisma procesowego opiera się na błędnym założeniu, że złożenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych „przed upływem terminu do opłacenia pisma”, o którym mowa w art. 112 ust. 3 u.k.s.c., może nastąpić dopiero wówczas, gdy rozpocznie się bieg terminu do uzupełnienia braku fiskalnego pisma procesowego na podstawie zarządzenia wydanego na podstawie art. 130 k.p.c. Tymczasem termin do uiszczenia należnej opłaty, także od środków odwoławczych i środków zaskarżenia, wynika z powołanego już wcześniej art. 10 u.k.s.c., według którego opłatę należy uiścić przy wniesieniu do sądu pisma podlegającego opłacie. W uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2010 r., II UZP 4/10 podkreślono, że uchylenie art. 130² § 3 k.p.c. nie uchyliło obowiązku samoobliczenia opłaty stałej lub stosunkowej w razie wniesienia środków odwoławczych i środków zaskarżenia przez profesjonalnych pełnomocników. Termin wyznaczany zarządzeniem przewodniczącego sądu na podstawie art. 130 § 1 k.p.c. do uiszczenia opłaty jest więc terminem dodatkowym w ciągu, którego można uzupełnić brak fiskalny pisma procesowego. Uwzględnienie przepisu zawartego w art. 10 u.k.s.c. uzasadnia więc konkluzję, że zgłoszenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych przed upływem terminu do opłacenia pisma procesowego, o czym stanowi art. 112 ust. 3 u.k.s.c., obejmuje także sytuację, gdy wniosek taki został zgłoszony przez stronę przed wydaniem zarządzenia

przewodniczącego sądu wzywającego ją do opłacenia pisma procesowego, w szczególności, jeśli taki wniosek został zgłoszony wraz z pismem procesowym podlegającym opłacie lub po jego wniesieniu, a przed wydaniem zarządzenia wzywającego do opłacenia tego pisma. Takie też stanowisko jest przyjmowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. uchwała z dnia 9 lutego 2012 r., III CZP 92/11 oraz postanowienia: z dnia 23 marca 2011 r., V CZ 116/10, Lex nr 1108525, z dnia 28 września 2011 r., I CZ 86/11, Lex nr 1043972, z dnia 3 lutego 2012 r., I CZ 172/11, Lex nr 1133795, z dnia 2 marca 2012 r., II CZ 173/11 SIP Legalis, z dnia 22 marca 2012 r., V CZ 159/11, SIP Legalis), w którym, że skutków wynikających z art. 112 ust. 3 u.k.s.c. nie uchyla nawet bezpodstawne wezwanie strony do uiszczenia opłaty sądowej w razie nieuiszczenia opłaty w terminie określonym w tym przepisie (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 października 2011 r., I CZ 91/11, SIP Legalis, z dnia 23 marca 2011 r., V CZ 7/11 SIP Legalis, z dnia 22 marca 2012 r., V CZ 154/11, Lex nr 1136002). Odmienne, wąska wykładnia art. 112 ust. 3 u.k.s.c., za którą odpowiedział się Sąd Apelacyjny, musiałaby prowadzić do wniosku, że jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych został złożony przed wezwaniem przewodniczącego sądu do uiszczenia opłaty, to sytuacja powstała w następstwie negatywnego rozpoznania wniosku strony o zwolnienie od kosztów sądowych nie podpadałaby nie tylko pod zakres regulacji zawartej w art. 112 ust. 3 u.k.s.c., ale także pod zakres normy zawartej w art. 112 ust. 2 u.k.s.c. Hipotezy obu norm zawartych w art. 112 ust. 2 i 3 u.k.s.c. – w zakresie dotyczącym zgłoszenia wniosku o zwolnienie jej od kosztów sądowych przed upływem terminu do opłacenia pisma - są bowiem tożsame. Ponadto art. 112 u.k.s.c. miał kompleksowo normować sytuację powstałą w następstwie oddalenia wniosku strony o zwolnienie jej od kosztów sądowych zgłoszonego przed upływem terminu do opłacenia pism procesowych.

Przyjęta wykładnia art. 112 ust. 3 u.k.s.c. nie prowadzi do niespójnego zróżnicowania sytuacji strony reprezentowanej przez profesjonalnego pełnomocnika procesowego w razie wniesienia nieopłaconego pisma procesowego podlegającego opłacie stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub wartości przedmiotu zaskarżenia w stosunku do strony, która oprócz tego zgłasza wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych.

W obu przypadkach zastosowanie mają przepisy - w pierwszym, art. 130 k.p.c. w zw. z art. 112 ust. 2 u.k.s.c. w drugim, art. 113 ust. 3 u.k.s.c. – które umożliwiają stronie uiszczenie należnej opłaty w terminie tygodniowym od doręczenia jej, odpowiednio wezwania do uzupełnienia braku fiskalnego albo postanowienia oddalającego wniosek strony o zwolnienie jej od kosztów sądowych, ewentualnie postanowienia oddalającego zażalenie na to postanowienie albo od dnia ogłoszenia postanowienia oddalającego wniosek strony o zwolnienie od kosztów sądowych lub zażalenia w tym przedmiocie. Uiszczenie przez stronę należnej opłaty po doręczeniu (ogłoszeniu) wymienionych wyżej orzeczeń wymaga jedynie jej obliczenia przez pełnomocnika procesowego strony. Należy mieć przy tym na uwadze, że nałożenie przez ustawodawcę obowiązku samoobliczania przez profesjonalnych pełnomocników opłat w wysokości stałej lub stosunkowej od środków odwoławczych lub środków zaskarżenia sankcjonowany nawet, w razie uchybienia temu obowiązkowi, ich odrzuceniem (uchylony art. 130² § 3 k.p.c.), było przedmiotem kontroli Trybunału Konstytucyjnego, który uznał rozwiązanie to za zgodne z Konstytucją (por. wyroki: z dnia 17 listopada 2008 r., SK 33/07, OTK-A 2008, nr 9, poz. 154, z dnia 28 maja 2009 r., P 87/08, OTK-A 2009, nr 5, poz. 72, z dnia 14 września 2009 r., SK 47/07, OTK-A 2009, nr 8, poz. 122). Również w uzasadnieniach wyroków Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 20 grudnia 2007 r., P 39/06 (OTK-A 2007, nr 11, poz. 161) oraz z dnia 26 czerwca 2008 r., SK 20/07 (OTK-A 2008, nr 5, poz. 86) - w których uznano za sprzeczny z Konstytucją art. 130² § 4 zd. pierwsze k.p.c. w zw. z art. 494 § 1 k.p.c. oraz w zw. z art. 130² § 3 k.p.c. w zakresie, w jakim w postępowaniu w sprawach gospodarczych przewidywał, że sąd odrzuca nieopłacone środki odwoławcze lub środki zaskarżenia, w tym zarzuty od nakazu zapłaty, wniesione przez przedsiębiorcę niereprezentowanego przez adwokata lub radcę prawnego, bez uprzedniego wezwania do uiszczenia należnej opłaty - wyraźnie stwierdzono, że nie budzi wątpliwości rygoryzm uchybienia obowiązkowi wynikającym z konieczności opłacenia pisma w sytuacji, gdy strona procesowa korzysta w postępowaniu z pomocy profesjonalnego pełnomocnika. Nie ma więc ograniczeń wynikających z Konstytucji dla możliwości przyjęcia przez ustawodawcę rozwiązania nakładającego na profesjonalnych pełnomocników obowiązek

samoobliczenia opłat w wysokości stałej lub stosunkowych należnych od pism procesowych, zawierających także środki odwoławcze lub środki zaskarżenia, z wyłączeniem ogólnego trybu sanacji braku fiskalnego tych pism przewidzianego w art. 130 k.p.c. Należy przy tym podkreślić, że art. 112 ust. 3 u.k.s.c. nie zmienia, przewidzianego w razie zastosowania trybu ogólnego na podstawie art. 130 § 1 k.p.c. w zw. z art. 112 ust. 2 u.k.s.c., tygodniowego terminu do opłacenia pisma procesowego po oddaleniu wniosku strony o zwolnienie jej od kosztów sądowych, lecz jedynie nadaje czynności doręczenia stronie (ewentualnie ogłoszenia) postanowienia oddalającego jej wniosek lub postanowienia rozstrzygającego o zażaleniu wniesionym na takie postanowienie takie same skutki, jakie wiążą się z doręczeniem stronie zarządzenia wydanego w trybie art. 130 § 1 k.p.c. w zw. z art. 112 ust. 2 u.k.s.c.

Odmiennej wykładni art. 112 ust. 3 u.k.s.c. nie uzasadnia także, podniesiona przez Sąd Apelacyjny, okoliczność uchylenia art. 130² § 3 k.p.c. Jak podkreślono w uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2006 r., III CZP 98/06, sytuacja spowodowana oddaleniem wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych towarzyszącemu pismu procesowemu zawierającemu środek odwoławczy lub środek zaskarżenia nie jest tożsama z tą, która była przedmiotem regulacji zawartej w art. 130² § 3 k.p.c. Z tej przyczyny uchylenie tego ostatniego przepisu nie wpływa na wykładnię art. 112 ust. 3 u.k.s.c. Tym bardziej, jeżeli uwzględni się, że art. 130² § 3 k.p.c. został uchylony z dniem 1 lipca 2009 r. mocą ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. (Dz.U. Nr 234, poz. 1571), natomiast art. 112 u.k.s.c., w brzmieniu obecnie obowiązującym, wszedł w życie z dniem 19 kwietnia 2010 r. na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2010 r. Nr 7, poz. 45). W chwili uchwalania nowelizacji art. 112 u.k.s.c., art. 130² § 3 k.p.c. już więc nie obowiązywał.

Należy także uwzględnić, iż samo złożenie przez profesjonalnego pełnomocnika wraz z pismem procesowym wniosku o zwolnienie strony od kosztów sądowych potwierdza świadomość pełnomocnika istnienia obowiązku opłacenia tego pisma procesowego. Doręczenie pełnomocnikowi strony postanowienia oddalającego wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych stanowi, jak przyjęto

w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. postanowienie z dnia 23 marca 2011 r., V CZ 116/10, Lex nr 11085250), kompetentną informację dla profesjonalnego pełnomocnika, jaką opłatę sądową obowiązany jest uiścić w terminie 7 dni od daty otrzymania postanowienia. Ponadto, co należy zakładać, zgłoszenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych powinna poprzedzać, ocena pełnomocnika podstaw przewidzianych we właściwych przepisach do żądania przez stronę zwolnienia jej od kosztów sądowych z uwzględnieniem konkretnej opłaty należnej od wniesionego pisma procesowego. W przeważającej części przypadków - w sytuacji, gdy wnioski o zwolnienie od kosztów sądowych są zgłaszane przed sądem pierwszej instancji – odmowa zwolnienia od kosztów sądowych podlega zaskarżeniu zażaleniem. Z tej przyczyny, ocena wniosków o zwolnienie od kosztów sądowych – odzwierciedlana w uzasadnieniach orzeczeń sądów w tym przedmiocie - jest dokonywana w odniesieniu do konkretnej opłaty, jaką strona jest zobowiązana uiścić.

Przedstawione zagadnienie prawne dotyczy również tego, czy art. 112 ust. 3 u.k.s.c. ma zastosowanie także wówczas, gdy wniosek zwolnienie od kosztów sądowych został częściowo oddalony. Odnośnie do tego zagadnienia, nie ma zgodności poglądów w piśmiennictwie prawniczym. Natomiast w orzecznictwie Sądu Najwyższego zajmowane jest jednolite stanowisko, według którego art. 112 ust. 3 u.k.s.c. ma zastosowanie także przy częściowej odmowie zwolnienia od kosztów sądowych (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13 stycznia 2011 r., III CZ 70/10 nie publ., z dnia 23 marca 2011 r., V CZ 116/10, Lex nr 1108525, z dnia 2 czerwca 2011 r., I CZ 51/11, nie publ., z dnia 6 lipca 2011 r., I CZ 72/11, nie publ., z dnia 28 września 2011 r., I CZ 86/11, Lex nr 1043972, z dnia 3 lutego 2012 r., I CZ 172/11, Lex nr 1133795, z dnia 2 marca 2012 r., II CZ 173/11, SIP Legalis). Przepis zawarty w art. 112 ust. 3 u.k.s.c. posługuje się pojęciem oddalenia wniosku zwolnienie od kosztów sądowych, nie różnicując czy chodzi o przypadek całkowitego, czy częściowego zwolnienia od kosztów sądowych. Zastosowanie reguł wykładni językowej nie pozwala więc na dokonanie jednoznacznej wykładni tego przepisu, a jedynie na wniosek, że zastosowanie tej wykładni nie wyłącza możliwości objęcia zakresem tego przepisu także postanowienia oddalającego częściowo wniosek strony o zwolnienie jej od kosztów

sądowych. Z tej przyczyny, że reguły wykładni językowej nie prowadzą do jednoznacznych wniosków należy uwzględnić przede wszystkim cel regulacji zawartej w art. 112 ust. 3 u.k.s.c., która zmierzała do przyspieszenia i usprawnienia postępowania, nakładając na profesjonalnych pełnomocników obowiązek samoobliczenia i uiszczenia odpowiedniej prostej (w wysokości stałej bądź stosunkowej) opłaty i ograniczenia czynności sądu podejmowanych w razie oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. Sens wprowadzenia tej regulacji byłby wątpliwy, gdyby zakres jej stosowania ograniczyć tylko do oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w całości.

Uwzględniając przewidziane w art. 101 ust. 2 u.k.s.c. formy częściowego zwolnienia strony od kosztów sądowych, kiedy dochodzi do częściowego oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, w takich przypadkach postanowienie sądu może wprost określać wysokość opłaty, jaką zobowiązana jest uiścić strona, jeżeli zostaje zwolniona od kosztów ponad kwotę wskazaną w orzeczeniu. Tak było też w sprawie, w której przedstawiono zagadnienie prawne, w której Sąd Okręgowy zwolnił pozwanego od ponoszenia kosztów sądowych w części, tj. od opłaty od zarzutów ponad kwotę 2.000 zł. W takich przypadkach, nie występuje jakakolwiek trudność w ustaleniu wysokości należnej opłaty od pisma procesowego, gdyż wysokość opłaty wynika wprost z orzeczenia sądu oddalającego częściowo wnioski o zwolnienie od kosztów sądowych. Częściowe zwolnienie od kosztów sądowych może polegać także na zwolnieniu strony od pewnej części (określonej za pomocą ułamka lub w procentach) opłaty bądź kosztów, co powoduje konieczność obliczenia opłaty przez pełnomocnika przy zastosowaniu elementarnych i prostych działań matematycznych. Trudność w obliczeniu należnej opłaty nie jest wówczas wyższa niż w przypadku konieczności obliczenia opłaty stosunkowej. Interpretacja zmierzająca do ograniczenia zastosowania art. 112 ust. 3 u.k.s.c. tylko do przypadków oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych w całości w istocie, jak zauważano w orzecznictwie, opiera się na podważaniu kompetencji profesjonalnych pełnomocników do przeprowadzenia prostych operacji matematycznych. Konieczność ich dokonania nie zmienia przy tym charakteru – według przepisów u.k.s.c. – opłaty należnej od pisma procesowego. Także w przepisach tej ustawy ustawodawca przewiduje pobieranie

opłaty, która jest obliczana jako ułamek innej opłaty (por. art. 19 u.k.s.c.). Tak obliczona opłata jest dalej opłatą stosunkową (por. również uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 13 września 2000 r., III CZP 34/00, OSNC 2001, nr 1, poz. 4 na tle przepisów u.k.s.c. z 1967 r.). Należy mieć także na względzie umiejscowienie art. 112 u.k.s.c. w przepisach tej ustawy w grupie przepisów regulujących całościowo problematykę zwolnienia od kosztów sądowych odnoszących się więc do każdego zakresu zwolnienia od kosztów sądowych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 lipca 2011 r., I CZ 72/11, nie publ.).

Z tych względów na podstawie art. 390 k.p.c. podjęto uchwałę, jak na wstępie.